

rit animam suam saluam, facere perdet eam. Perditio hæc interitus est, quia secundum mundum qui animam suam tradit pro Christo amittit eam: in futurum tamen conseruabit eam.

INCAPVT III.

Reliquum fratres mei gaudete in domino, eadem scribere uobis mihi quidem non est pigrum, uobis autem necessarium.) Ostendit sollicitudinem suam quam gerit circa profectum illorū, quia impiger est ad scribēdum eis quæ necessaria sunt utilitatibus illorum.

¶ Videte canes, uidete malos operarios, uidete concisionem.) Hos designat qui inuidentes gentibus prauitate colloquutorum suorū euerterant Galatas, suadentes eis ut circunciderētur. Quos omni genere uitandos & spernendos docet, quasi canes qui primum oblatrant, de hinc morsu sæuo male operantur in carnem.

¶ Nos enim sumus circunciso, qui spiritu deo seruiamus & gloriamur in Christo Iesu & non in carne fiduciā habemus, quanquā ego habeam fiduciam & in carne.) Manifestum est, quia credentes ipsi circuncidunt cor suū, ut amputata erroris nebula aspiciant & agnoscat dominū creaturæ, hoc est, spiritu deo seruire & gloriari in domino Iesu Christo, qui legem spiritus dedit, ut carnis gloria exinaniretur. Apostolus tamen etiam hanc fiduciam habebat, ut si uellet gloriaretur de carnis circuncisione, sed sciens uacuam esse hanc gloriam repudiauit eam.

¶ Si qui uidetur confidere in carne, ego magis circūcisionem octauī diei ex genere Israël, tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem pharisæus, secundū æmulationem persequens ecclesiam, secundum iusticiam quæ in lege est conuersatus sine querela. Quæ mihi lucra fuerūt, hæc arbitratus sum propter Christū damna.) Quantum ad legis culturam pertinet, & ad iusticiam eius seruandam, & ad studiū hæresis pharisæorum, & iuxta zelum traditionis paternæ in persequēdo ecclesiam, hic parum non habuit. In ceteris enim erant consortes eius, qui
similiter

similiter essent natura Iudæi. Sed quæ lucra uidebantur
 iuxta humanum sensum, comparatione Christi inuenta
 sunt damna. Quare damna, nisi quia iam tēpus non erat
 ut lex seruaretur. Inania enim erant hæc omnia & impe-
 dimēta ne accederetur ad gratiam, & quia hæc sunt car-
 nalia, nostra uero spiritalia. Ideo autem de tribu se dicit
Beniamin, ut genus suum extolleret super hos qui de pa-
 triarchis concubinarum **iacob** filijs ducit originem, aut
 propter illos qui erant profelyti. Vnde dicit: Ego magis
 circumcisionem octauæ diei ex genere Israël, ut ostende-
 ret primum se esse inter Iudæos, sed hoc se contemnere
 propter spem promissam à Christo. Hebræi tamen pro-
 pter **Abraam** dicti sunt. Immutata est enim litera pro-
 pter sonum, ut non uocaretur **Abrei** sed **Hebræi**, ut apud
 ueteres cum diceretur **Medidie**, & esset absurdum, immu-
 tata est litera ut diceretur **meridie**. Si enim origo ex **A-**
braam est, ex ipso trahi debet & nomen, non ex **Heber**
 qui sexta generatione est super **Abraam**. Si enim in **A-**
braam reformari cœpit genus hominum, ipse est pater
 fidei, ex ipso & nomē & lingua **Hebræa**. Prima enim lin-
 gua quæ erat sine nomine, cum huic redditur, ex eo no-
 men accepit. Nam nulla causa est ut ex **Heber** trahat no-
 men. **Abraam** tamen **Chaldæus** fuit non tamen **Hebræi**
Chaldæam linguam habent. ¶ Verum quidem & omnia
arbitror damnum esse propter eminentem scientiã Chri-
sti Iesu domini mei, propter quem omnia damna duxi
& arbitror stercorea ut Christũ lucrifaciam & inueniar
in illo, non habens meam iusticiam quæ ex lege est, sed
illam quæ per fidem Christi, quæ ex deo est iusticiam
super fidem ad cognoscendum eum, ut uirtutem resurre-
ctionis eius & communicationem passionum eius, con-
formans me morti ipsius si quomodo occurram ad re-
surrectionem quæ est ex mortuis.) Cum superius de ge-
 nere **Abraæ** & de lege & de iusticijs eius & meritis obser-
 uantium loqueretur: Hæc omnia detrimentum deputas
 ad comparationem promissionũ saluatoris: Nunc addit
 nõ solũ hæc, sed & omnia damnum esse propter eminentem
tiam

Nam, inquit, scientiæ Christi Iesu domini mei. Post legē & iusticias eius quæ erūt hæc omnia, nisi ut ipsi uita corporis animæq; antepōnatur agnitio Christi: Si enim sicut dicit ad Colossenses: in Christo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, cuncta quæcunque sunt nullius momenti ducenda sunt ut ad excellentiam sapientiæ & scientiæ huius peruenire contingat. Sufficit ergo imò exuberat iusticia quæ ex fide est, non ex lege, ad salutem quæ est ex cognitione Christi, gratia dei indulta est. Cognitionis enim mysterij incarnationis & passionis & resurrectionis eius perfectio uita est & thesaurus sapientiæ. Vbi em̄ sapientiæ & uita, quia uita non est ubi stulticia est. Denique Salomon: Stultus ait in risu agit mala. Qui enim intelligit sui causa, Christum hoïem factū & passum & uicta morte resurrexisse, contemptis & spretis omnibus hunc sequitur, cuius præsidio uidet se à morte liberatum, quærens causas ad promerendum eum, ut uel in aliquo illi uicem possit reddere, ut adhuc maiora cōsequi mereatur promissa in resurrectione. ¶ Non quod iam acceperim aut iam iustificatus sim aut iā perfectus sim: sequor autem si comprehendam in quo & comprehensus sum à Christo. Quoniam in tota epistola gaudere se testatur in eis & laudat obedientiam eorū & fidē ne forte quasi homines inflatiōe eo quod iā digni essent extollerētur, nunc per suam personā adhuc deesse ad iustificationem implendā, aperta uoce declarat, ut cōtendant addere in operibus bonis. Si enim hic qui tāta præditus dignitate est, adhuc deesse sibi ad perfectionē cōfiteatur, quanto magis hi intelligerēt elaborandū sibi esse, ut iustificationū merita adipiscerentur. Ideo subiecit: Se quor aut, inquit, ut cōprehendam in quo & cōprehensus sum à Christo. Dum enim errore æstu mentis fluctuaret de uia domini diffidens, misericordia dei quasi fugientē gratiam Christi cōprehendit eum in uia, euntē ad cōturbandam & affligendā ecclesiam, ad hoc ut donā dei addiceret & gratiam quā refutabat, & sciret pro hac etiā mori lucrum esse, ideoq; non se posse obesse credentibus sed

sibi se non crederet, qui rem salutarem per ignorātiā insequēbat. Ad hoc ergo cōprehēsus est, id est, à præscien-
 tia dei requisitus inuentus est & didicit mysterium Chri-
 sti, ut in omni uita augmentum faciens meritorum, cō-
 prehēdat destinatum præmium, promeritus eum quem
 didicit sui causa occisum. ¶ Fratres, ego me nō arbitror
 comprehendisse adhuc: unum autem, quæ quidem retro
 sunt obliuiscens, ad ea autem quæ ante me sunt extendēs
 me, secundum destinatum sequor ad palmā supernæ dei
 uocationis.) Hoc est quod supra dixit, quia ideo labo-
 rare se significat, ut quotidie in melius proficiat semper
 extendens se ad potiora, ut illa quæ retro acta sunt oblī-
 uiscens, meliora sectet, non quia mala sunt, sed quia par-
 ua sunt ad meritum collocandum: in melius autem pro-
 ficiendum ut ad destinatum cæleste præmium occurra-
 tur. Causa enim tam admirabilis & inuisibilis præmiū nō
 leuiter utiq; certandum esse pronunciat. ¶ Quotquot
 ergo perfecti sumus hoc sentiamus.) Superius perfectū
 esse se negat, sed iuxta promissum ut adhuc addatur ad
 meritum: ad comparationem autem cæterorum qui res
 diuinas negligētius curant perfecti dicendi sunt, qui ad-
 hibita sollertia perfectionis iter ambulāt. Hoc ergo sen-
 tiendum est ut in melius proficiatur. ¶ Et si quid aliter
 sentietis, id quoq; deus reuelauit.) Hoc dicit ut si quid ad
 culturam melioratę conuersationis excogitauerint, dei
 existiment donum esse ne per hoc inflarentur. ¶ Verun-
 tamen ad quod peruenimus ut idē sapiamus & in eo am-
 bulemus.) Ne qua hinc orietur præsumptio, & putare-
 tur quod à deo non erat reuelatum, ideo subiecit dicēs:
 Ad quod peruenimus ut idē sapiamus, hoc est, nō extra
 regulam disciplinæ sapere in cōuersatione fidei, sed hoc
 sapere quod commune sit & modestum in Euangelij ue-
 ritate. ¶ Imitatores mei estote fratres, & cōsiderate eos
 qui sic ambulant, sicut habetis formam nostram.) Vult
 illos sollicitos esse, ne prauorum hominū subtilitate ca-
 piantur, & notare unumquenque qualiter conuerfetur
 & doceat, ut his iungatur, in quibus sensum magistri sui
 agnouerint

agnouerint. ¶ Multi enim ambulant quos saepe dicebam uobis, nunc uero & flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis est interitus, quorum deus uenter est, & gloria in confusione illorum qui terrena sapiunt.)

Hos quos significat, e numero eorum sunt, qui Galatas euerterant. Cum dolo enim ambulantes Ecclesias subuertebant, sub nomine Christi iudaismum colendum praedicantes, quasi ubi Christus promissus sit. Quos cum dolo & lachrymis memorat, quia saluti credentium obfistebant de cibis edendis & non edendis, quaestiones mouentes, quasi salus in esca sit, aut uenter deus, quem iuxta legem mundis escis delectari putabant, gloriantes in pudendis circuncisionis: Hoc est terrena sapere. Qui autem spiritualia sapit in fide, in charitate gloriatur. Ad locum autem hunc non pertinet, ut quaestus causa aut gula dixerit, quorum uenter deus est.

¶ Nostra autem conuersatio in caelis est, unde & saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum, qui transfigurauit corpus humilitatis nostrae, conforme corpori gloriae suae secundum operationem suam, qua possit etiam subicere sibi omnia.)

Spiritualia curantes in caelis agere dicuntur, cum ipsi adhuc sint in terris: quoniam mali principes & potestates cum sint adhuc ipsi in firmamento, conuersatione tamen in terris sunt. Christianorum ergo actus in caelis sunt, ubi & spes salutis eorum est, qui est Christus, quem omnis fides expectat ad transfigurationem corporis carnis, ut quod ex humo est, indurum spiritali ueste, conforme efficiat aduentu maiestatis suae corpori gloriae suae, iuxta operationem suam, id est secundum uirtutem suam, qua possit subicere sibi omnia, hoc est, quia per resurrectionem mortuorum & immutationem in gloria apparebit uirtus domini manifestata, comprimens omnes principes & potestates, ut manifestet deus & dominus esse omnium. ¶ CA. IIII.

Itaque fratres mei charissimi & desideratissimi gaudium meum & corona, sic stete in domino dilectissimi.) Commonet ut in eadem fide perseuerent. Gaudium enim eius constantia illorum ad

præfens est, & in futurum corona. Discipulis enim in agone uictoribus dignus erit corona magister. ¶ Euthodiam rogo & Syntychen obsecro idem sapere in domino, & te rogo germane compar adiuua illas, quæ laborauerunt mecum in Euangelio cum Clemente & cæteris, qui sunt mihi participes operum, quorum nomina sunt in libro uitæ.) Euthodiam Syntychen ad prudentiam amplexandâ hortatur adiuuâtibus quos memorat, ut sicut in operibus Euâgelij, p̄fecerât, p̄ficeret & in scientia & sapientia dei, quos omnes merito fidei in libro uitæ haberi pronunciat. ¶ Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete.) Lætus Apostolus in operibus & fide eorû, ad cumulandam alacritatem suam, exoptat illos in hoc studio proficientes in domino semper gaudere, hoc est enim quod iterat, ut se uera affectiōe gaudere in illis ostendat. ¶ Modestia uestra nora fit omnibus hominibus, dominus prope est, nihil solliciti sitis, sed per omnia oratione & prece cum gratiarum actione postulationes uestræ innotescant apud deum, & pax dei quæ exuperat omnem mentem, custodiat corda uestra in Christo Iesu.) Nunc exemplo eorum alios uult lucrari. Cum enim modestia eorum manifestata fuerit, id est rationalis conuersatio, lucebunt opera eorum, & non deerunt qui imitentur bonum illorum, ut non solum propriorum gestorum, sed & aliorum augmentum consequantur, ut sicut dictum est: Labores fructuum suorum edât. Quâdo enim fructus operum suorum alios acquirit ad opus bonum, labores eorum qui acquisiti sunt, proficient eis, quorum exemplo bona opera imitari cœperunt. Dominus ait, prope est, nihil solliciti sitis, hoc est præparatos esse debere, & uigilare in oratione & prece, deo gratias agentes, seposita mundi sollicitudine illud sperare & ante oculos habere, quod dominus repromisit, unde & gratias ei agendas docet. Domino em̄ imminente, sollicitudo seculi cessat. ¶ Vt quid enim sollicitus ut de re cito peritura, ac per hoc postulationes uestræ notæ, inquit, fiant apud deum. Quæ noticia assiduitate sit, & uigilantia orationis.

brationis. Tūc demū munitioibus pacis suæ, quæ omnē exuperat mentem, ait, custodiat corda uestra in Christo Iesu. Hoc ideo dixit, quia cum deo qui habet pacem, non timet omnem mentē aduersam. Tutus enim est pace deī omnis diligēs deū in Christo Iesu. Quis enim nō metuat eum, quē scit dei esse amicū? ¶ Reliquū fratres, quæcūq; sunt uera, quæcūq; magnifica, quæcūq; iusta, quæcūq; amabilia, quæcūq; laudabilia, si qua uirtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & uidistis in me, hæc agite, & deus pacis erit uobiscum.) In conclusionē, quæ reliqua erant ad imitationem perfectionis exponit, ut ea quæ non solum in uitu perationem non cadunt, uerum etiam laude digna sunt, & cogitantes & agentes secuti formam Apostoli, deum pacis habeant secum. Deus noster uere deus pacis est, quī non rogatus quasi potens, non timidus quasi infirmus, ad pacem hortatur, intantum, ut & peccata in se commissa concedat, cum possit utiq; terrore manifestatæ potentia, & ineffabilis magnitudinis suæ etiam inuitos nō ad pacem cogere, sed ad subiectionē. Sed huiusmodi pax mundi est, non dei, cuius ipsa natura pax est. ¶ Causus sum autem in domino magnifice, quod tandem aliquando resloruistis, ad hoc, ut pro me sentiat in quo sentiebatis, occupati enim eratis.) Nunc alacritatē suā propēsiore factam ostendit, quia in quo negligētiore facti fuerant, adhibita solertia opus pristinū iterarunt, memores facti Apostoli sui, ut fructus suos ad eū mitterēt cōdēdos in horreo cęlesti, ubi neq; tinea, neq; rubigo extermināt. ¶ Non quasi propter penuriā dico. Ego em̄ cognouī in quibus sim sufficiens esse. Scio & abundare & humiliari, in omni & in omnibus imbutus sum, & saturari & esurire & abundare & penuriam pati, omnia possum in eo qui me confortat.) Non se sui causa in hoc eorum opere gaudere, sed in profectu eorū ipsoꝝ se ante omnia contentū deo adiuuante testatur, ut neq; de penuria contristaretur, neque de abundantia exultaret, sciens quia & abūdātia frequēter extollit, & tolerata penuria diuitias

caelestes acquirit: horum tamen opera in se benigna declarat multorum enim necessitatibus profuit. ¶ **Scitis autem & uos Philippenses, quia in principio Euangelij, cum profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicauerit in ratione dandi & accipiendi, nisi uos soli, quia & in Thessalonica semel & iterum uisibus meis misistis: non quia munus quaeram, sed requiro fructum crescentem in rationem uestram.)** Hec idcirco commemorat, ut audientes in memoria & laude esse opera sua, non dubitent illa accepto ferri apud deum, sed magis studium fidei adhibeant. ¶ **Percepi autem omnia, & abundo: repletus sum acceptis ab Epaphrodito que a uobis missa sunt odorem bonae suauitatis, hostiam acceptabilem placentem deo.)** Non ociose commouet debere fieri, & hortatur quod factum profiteretur, nisi quia aut negligentius aut minus copiose, sicut solitum erat ab eis fieri, factum uidebatur, ut reminiscens priorum operum, scirent se minus fecisse quam ceperant. Licet enim non improbet factum, sed significat deuotiores illos ante in opere hoc fuisse, se tamen gratum esse, & accepto ferre deum quasi sacrificium placendum. Denique dominus ait: **Facite elemosinam, & ecce uobis omnia munda sunt.** Quam gratum ergo opus est ut omnem maculam hominis & sordes emundet. ¶ **Deus uero meus impleat omne desiderium uestrum secundum diuitias suas in gloria in Christo Iesu.)** Ideo discreuit dicens: **Deus meus, ut secundum ea quae praestabat meritis eius, auxilia adessent, & desiderijs eorum in copia magnitudinis bonitatis suae in gloria Christi Iesu.** Gloria est enim Christi Iesu, cum dei nutu Christianorum implentur desideria secundum euangelicam disciplinam. ¶ **Deo autem & patri nostro gloria in secula seculorum. Amen.)** Hic non discreuit, sed generaliter ait: **Deo & patri nostro.** Deus propter timorem, pater autem honoris causa, & quia ab ipso est omnis origo. Ipse enim dixit in

Malach. i. Malachia propheta: **Si deus ego sum, ubi est timor meus? & si pater ego sum, ubi est honor meus? ¶ Salutate omnem sanctum in Christo Iesu.)** Hunc salutate in Christo Iesu, qui

qui se sanctificat, ut Christo dignus habeatur, qui dixit: **Sancti estote, quoniam ego sanctus sum dominus deus uester** ¶ ¶ Salutant uos qui mecum sunt fratres. ¶ Salutatio fratrum solacium inuicem prestat, quasi imagines enim exhibet diuulforum. ¶ ¶ Salutant uos omnes sancti, maxime qui de Cæsaris domo sunt. ¶ Hos significat propensorem affectum habere circa eos, qui de domo Cæsaris sunt, istos & potiores supra memoratis ostendit fratribus, quia hos sanctos appellat. ¶ ¶ Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu uestro. ¶ Quoniam de saluatoris persona quaestiones oriuntur, hic ut soliditatem in eo diuinitatis approbet, tuitionem gloriae eius spiritui nostro exoptat.

DIVI AM-

BRO SII MEDIOLANENSIS EPISCO-

pi commentarij in epistolam beati Pauli

ad Colossenses.

¶ PRAEFATIO.

Colossenses pseudoapostoli euertere nitentur, ut post praedicationem Epaphraë, siue Archippi philosophicis disputationibus irretirent simplicitatem mentis eorum, ne spernerent rationes elementorum, quibus quasi gubernatur uita humana. Idcirco hos Apostolus hortatur per epistolam, & admonet ne alicui propter Christum aliquam esse spem putarent & deciperentur.

¶ CAPVT I.

PAVLVS Apostolus Christi Iesu per uoluntatem dei, & Timotheus frater, his qui sunt Colossis sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Iesu gratia uobis & pax a deo patre nostro. ¶ Caput epistolae solito more scribit ad eos, in quo & sanctis & fidelibus & fratribus literas se ordinare prosequitur, quibus exoptat

Gf 3 tat